

ОПІ 1.2.19. Стратегія підприємства

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Стратегія підприємства» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки ЗВО СВО «Бакалавр» напряму підготовки «Економіка підприємства».

Предмет дисципліни виявлення конкретних форм прояву економічних законів і закономірностей функціонування та розвитку суспільного виробництва, їх використання у процесі опрацювання моделі стратегічної поведінки суб'єктів господарювання на ринку.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Стратегія підприємства» – нормативна дисципліна професійної підготовки, тісно пов'язана з дисциплінами «Економіка підприємства», «Маркетинг», «Економічний аналіз», та, у свою чергу, є базовим для вивчення таких дисциплін, як «Цінова політика», «Стратегічне управління підприємством», «Управління проектами» тощо.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою дисципліни «Стратегія підприємства» є опанування загальних питань стратегії підприємства, стратегічного аналізу і цілевизначення, обґрунтування вибору моделі стратегії, характеристика комплексної і функціональної стратегії підприємства, методи реалізації стратегії та контролю за їх виконанням.

1.2. Основні завдання вивчення курсу: формування у студентів уявлення про загальнотеоретичні основи стратегічного управління; з'ясування сутності поняття «стратегія підприємства»; опанування теоретико-методичних основ стратегічного планування; характеристика місця стратегічного планування у системі управління підприємством; ознайомлення із сучасним станом та напрямками розвитку методики опрацювання стратегії підприємства; озброєння студентів певними практичними навичками для самостійного здійснення необхідних робіт на усіх етапах дослідження, опрацювання та реалізації стратегії підприємства.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти має бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання: сутності поняття «стратегія»; наукові концепції стратегічного планування; механізму формування місії та цілей підприємства; класифікацію чинників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства; сутності, основних елементів, принципів формування стратегічного потенціалу підприємства; основ формування стратегій бізнесу; різновидів стратегій бізнесу; особливостей впровадження стратегії диверсифікації; форм впровадження стратегії зовнішнього розвитку підприємства; елементів корпоративної стратегії; матричних методів, які застосовуються у портфельному аналізі; принципів стратегічного вибору; механізму декомпонування стратегії підприємства; призначення функціональних стратегій; напрямів розвитку стратегічного управління в Україні.

вміння: формулювати місію та цілі підприємства; оцінювати зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства; проводити аналіз стратегічного потенціалу підприємства; виявляти загрози та можливості у діяльності підприємства; формулювати функціональні, бізнесові та корпоративну стратегії; проводити портфельний аналіз; здійснювати стратегічний вибір; проводити декомпонування стратегії; здійснювати поточне і тактичне планування; опрацьовувати державні програми розвитку окремих галузей та держави в цілому; формулювати модель стратегічного розвитку підприємства.

способи мислення: формування суджень – форми мислинневого відображення об'єктивної дійсності, яка полягає у ствердженнях наявності або відсутності ознак, властивостей або відносин у процесі формування та реалізації стратегії підприємства;- пропонування міркувань – низки пов'язаних суджень, спрямованих на те, щоб з'ясувати істинність якої-небудь думки у сфері стратегічного планування, доведення її або заперечення; створення умовиводів – виведення з одного або декількох суджень у процесі

формування та реалізації стратегії підприємства нового; генерування понять – пізнання сутності предметів і явищ у галузі стратегічного планування в їх істотних зв'язках та відносинах, узагальнення їх істотних ознак.

професійні, світоглядні і громадянські якості: здатність використовувати знання, вміння та навички для теоретичного та практичного освоєння механізмів формування та реалізації стратегії підприємства та планувати, організовувати, реалізовувати, презентувати відповідні наукові дослідження; ґрунтовні знання історичних засад розвитку теорії і практики стратегічного планування, ідейних вчень класиків економіки та менеджменту, фундаментальних постулатів та економічних парадигм, новітніх прогресивних тенденцій розвитку системи стратегічного планування; ґрунтовні знання класичного та сучасного наукового інструментарію дослідження соціально-економічних явищ та процесів у різних сферах стратегічного планування; здатність організовувати та проводити дослідження у процесі формування та реалізації стратегії підприємства, використовуючи сучасну методологію та інформаційні технології; здатність застосовувати одержані знання з різних предметних економічних сфер для формулювання нових теоретичних трактувань і положень, практичних адресних рекомендацій і пропозицій; здатність виявляти та розуміти причинно-наслідкові зв'язки між економічними явищами та процесами у сфері стратегічного планування, ідентифікувати та оцінювати фактори впливу; ґрунтовні знання особливостей, інструментарію, новітніх напрямків стратегічного планування та здатність формувати ефективний сучасний механізм розробки стратегії підприємства.

морально-етичні цінності: сформувати уявлення про моральні цінності людини; здатність висловлювати своє судження про роль і значущість моральних цінностей у житті людини; формувати вміння аналізувати мотиви та вчинки людей, моделювати та розв'язувати ситуації, пов'язані з виконанням обов'язків у колективі при формуванні та реалізації стратегії підприємства; розвивати почуття відповідальності за свій вибір та наслідки вчинків; виховувати самостійність, волю, моральність.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 180 годин / 5 кредитів ECTS

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Стратегія підприємства: поняття, еволюція, концепції

Підприємство як відкрита економічна система. Завдання підприємства як відкритої системи у ринкових умовах. Еволюція поняття стратегії. Визначення стратегії як економічної категорії. Етапи розвитку підприємства у межах стратегічної моделі. Класифікація стратегій.

Підходи до опрацювання стратегії. Можливості, які дозволяє реалізувати стратегія на рівні підприємства. Принципи формування стратегічної моделі. Особливості стратегічних управлінських рішень, що покладаються в основу опрацювання моделі стратегії та її практичної реалізації.

Сутність стратегічних перетворень на підприємстві. Альтернативи інтенсивного зростання підприємства. Інфраструктурне забезпечення опрацювання стратегічної моделі.

Тема 2. Визначення місії та цілей підприємства

Визначення місії підприємства. Образ, кредо, їх роль у формуванні місії підприємства. Організаційна (корпоративна) культура, чинники, що на неї впливають. Ешпрідська модель місії підприємства (за Е. Кемпбелом).

Значення місії для підприємства. Основні аспекти, що мають відображення у місії підприємства. Чинники, що впливають на формування місії підприємства (за Ф. Котлером).

Корпоративна культура. Її види. Взаємозв'язок корпоративної культури, цілей та місії підприємства. Визначення цілей підприємства. Класифікація цілей підприємства. Чинники, що враховуються при формуванні цілей. Характеристичні риси цілей

підприємства. Групи цілей, передбачені місією (фінансові та стратегічні). Вимоги до цілей. Особливості відносин між цілями. Можливості розв'язання конфліктів цілей. Функції цілей. Етапи процесу визначення цілей. “Дерево цілей”, вимоги до його побудови. Носії інтересів, що мають вплив на формування цілей підприємства.

Тема 3. Стратегічний контекст підприємства

Організаційний розвиток. Напрями реструктуризації сучасних підприємств. Прояви можливостей стратегії. Ознаки недостатнього обґрунтованої стратегії. Ключові характеристики стратегії. Індикатори стратегічних досягнень. Напрями аналізу внутрішнього середовища економічної системи.

Характерні можливі зміни економічної системи, що можуть бути закладеними у стратегічну модель. Чинники, що впливають на зміну організаційної структури підприємства. Проблеми формування організаційної культури підприємства. Завдання управління реалізацією стратегії.

Навчання персоналу, його ключові моменти. Альтернативна вартість, критерій Паретто-ефективності. Опір змін: сутність, причини, методи боротьби.

Тема 4. Оцінювання зовнішнього середовища

Поняття зовнішнього середовища. Чинники, що визначають складність зовнішнього середовища. Характеристика чинників мікросередовища. Характеристика чинників макросередовища. Найбільш поширені моделі зовнішнього середовища економічної системи. Етапи проведення аналізу зовнішнього середовища.

Схема аналізу зовнішнього середовища. Характеристика економічного механізму виникнення кризового стану. Сканування, його основні напрямки та інструментарій. Методичні матеріали для здійснення сканування. Моніторинг зовнішнього середовища.

Прогнозування зовнішнього середовища. PEST – аналіз. SWOT – аналіз. Метод «5х5». Метод «Перелік з 4^х питань».

Тема 5. Аналіз стратегічного потенціалу підприємства

Сутність стратегічного потенціалу. Класифікація елементів стратегічного потенціалу. Принципи використання стратегічного потенціалу. Класифікація внутрішньовиробничих резервів підприємства. Класифікація ресурсів підприємства. Характеристика ресурсів підприємства як сукупності можливостей досягнення цілей економічної системи. Відмінності тактичного і стратегічного планування. Кроки, які необхідно здійснити при плануванні з метою досягнення стратегічних цілей підприємства. Методика оцінки стратегічного потенціалу. Ефект синергії

Тема 6. Стратегії бізнесу

Гарвардська модель аналізу стратегічного потенціалу підприємства. Принципи діагностики стану підприємства у конкурентному середовищі. Алгоритм діагностики стану підприємства у конкурентному середовищі.

Оцінка маркетингової позиції підприємства. Схема оцінки конкурентних позицій підприємства. Сутність господарського ризику. Класифікація господарських ризиків.

Завдання створення стратегічної бази підприємства. Поняття стратегії бізнесу (за А.А.Томпсоном та А.Дж.Стріклендом). Чинники, що впливають на опрацювання стратегії бізнесу. Правила вибору стратегії за умов ризику (за І.Ансоффом). Характеристика найбільш розповсюджених стратегій бізнесу.

Сучасні моделі підприємства (мережеподібні, оболонкові, віртуальні, вертикальні (високі), горизонтальні (пласкі), едхократичні, партисипативні, гнучкі).

Тема 7. Стратегія диверсифікації діяльності підприємства

Поняття терміну “диверсифікації”. Форми диверсифікації. Диверсифікація як інструмент використання переваг підприємства. Диверсифікація як організаційно-економічний чинник зростання ефективності виробництва. Збуджувальні мотиви здійснення диверсифікації. Мотиви для обґрунтування необхідності диверсифікації.

Наукові гіпотези диверсифікації. Джерела диверсифікаційних процесів. Сутність стратегії диверсифікації. Основні чинники, що зумовлюють вибір стратегії диверсифікації.

Різновиди стратегії диверсифікації. Аналіз рівня диверсифікації підприємства, його показники (за Р.Румельтом). Вимір диверсифікації (сутнісний та просторовий), їх характеристика. Асортимент. Номенклатура. Особливості диверсифікації аграрних підприємств

Тема 8. Стратегія зовнішнього розвитку підприємства

Зовнішньоекономічна діяльність як форма господарської діяльності підприємства. Стимули розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Цілі створення (з іншими державами) підприємств. Види спеціальних економічних зон. Інноваційна інфраструктура.

Цілі вивезення капіталу за кордон. Основні переваги іноземного інвестування. Інвестиційний клімат. Венчурний капітал.

Основні чинники, що враховуються при виході підприємства на закордонний ринок. Особливості міжнародних ринків.

Аспекти, що визначають необхідність стратегій зовнішнього середовища. Етапи процесу формування стратегії зовнішнього розвитку. Типи стратегій зовнішнього розвитку.

Типи конкурентів на міжнародних ринках. Стратегічні альянси (союзи). Зміст діяльності стратегічних альянсів. Принципи, необхідні для досягнення найкращих результатів від стратегічного альянсу. Притулки прибутку. Критичні ринки.

Тема 9. Корпоративна стратегія підприємства

Поняття і сутність корпоративної стратегії. Основні елементи, що формують корпоративну стратегію. Критерії механізму створення корпоративної стратегії. Агресивність стратегії. Основні завдання, що вирішуються у процесі опрацювання моделі корпоративної стратегії. Етапи опрацювання моделі корпоративної стратегії. Джерела інформації для опрацювання моделі корпоративної стратегії. Різновиди корпоративної стратегії. Дії, що застосовуються при опрацюванні корпоративної стратегії диверсифікованого підприємства.

Підходи до опрацювання корпоративної стратегії (за М.Портером). Стратегічний аналіз. Індукція. Дедукція. Бенчмаркінг. Кластерний аналіз. Дисперсійний аналіз. Теорія ігор як метод опрацювання моделі корпоративної стратегії.

Тема 10. Матричні методи формування корпоративної стратегії підприємства

Критерії вибору стратегічних рішень. Етапи вибору стратегії. Характеристика окремих матричних методів. Чинники привабливості ринку та стратегічного стану бізнесу. Характеристика стратегії підприємства на стадії впровадження та зростання життєвого циклу товару. Основні стратегії підприємства для стадії зростання і зрілості товару. Стратегії підприємства на стадії насичення ринку певним товаром. Стратегії для стадії спаду попиту на товар. Поняття сценарію. Роль сценарію в опрацюванні моделі корпоративної стратегії. Методологічні прийоми для опрацювання сценарію. Послідовність та правила опрацювання сценарію.

Тема 11. Альтернативність у стратегічному виборі

Результати діагностики як основа визначення можливих стратегій розвитку підприємства. Сутність методичного підходу щодо формування раціональної основи визначення стратегічних альтернатив розвитку підприємства. Стратегічні альтернативи. Ранжування стратегічних проблем підприємства.

Ключові чинники аналізу проблеми реалізації стратегічних задумів. Стратегічний вибір. Стратегічні альтернативи для малих, середніх та великих підприємств.

Тема 12. Декомпонування корпоративної стратегії підприємства

Системний аналіз як основа декомпонування цілей економічної системи. Послідовні аспекти декомпонування стратегічної мети економічної системи. Декомпонування стратегії підприємства, проблеми, які воно вирішує. Етапи декомпонування стратегії підприємства. Типи програм декомпонування стратегії підприємства.

Основні методи здійснення декомпонування стратегії підприємства. Роль

інформації у здійсненні декомпонування корпоративної стратегії підприємства. Інформаційні фільтри, їх характеристика. Модель стратегічної інформації. Інжиніринг, його сутність та значення для декомпонування корпоративної стратегії підприємства.

Основні види послуг, що надаються у ході інжинірингу. Контролінг, його зміст і види. Тактичний контролінг, його головні завдання. Стратегічний контролінг, його головні завдання. Експертні методи у процесі декомпонування стратегії.

Тема 13. Загальна характеристика функціональної стратегії

Сутність функціональних стратегій та їх призначення. Типи та взаємозв'язок між функціональними стратегіями. Процес вибору функціональної стратегії. Чинники, що впливають на формування функціональних стратегій. Матриця вибору функціональних стратегій. Проблеми, які вирішуються при формуванні функціональних стратегій. Місце стратегій у системі планів підприємства. Специфічні характеристики функціональних стратегій. Загальні характеристики функціональних стратегій. Контроль за реалізацією функціональних стратегій. Елементи функціональних стратегій. Сутність безпеки бізнесу. Основні елементи якості бізнесу.

Тема 14. Стратегічні аспекти у функціональних сферах діяльності підприємства

Функціональні сфери діяльності підприємства. Елементи функціональних стратегій, що враховують функціональні сфери діяльності підприємства. Стратегічні аспекти дослідження функціональних сфер діяльності підприємства. Альтернативи, які необхідно враховувати при аналізі функціональних сфер діяльності підприємства. Складові виробничої програми підприємства. Складові маркетингової стратегії. Елементи фінансової стратегії. Кадрова стратегія. Різновиди інноваційної стратегії. Призначення стратегії соціального розвитку. Механізм аналізу внутрішнього середовища підприємства. Сутність стратегічного балансу підприємства.

Тема 15. Сучасний стан та перспективи розвитку стратегічного управління в Україні

Сталий розвиток економіки у контексті. Концепції сталого розвитку суспільства (1992р., Ріо-де-Жанейро). Концепція управління, її сутність. Стратегічне управління. Характерні риси концепції стратегічного управління. Основні чинники, що впливають на формування характерних рис системи стратегічного управління. Мета стратегічного управління. Цільовий підхід та цільове управління. Чинники, що зумовлюють новий зміст концепції стратегічного управління. Основні сучасні напрями стратегічного управління. Основні принципи сучасного стратегічного управління. Проблеми стратегічного управління. Переваги стратегічного управління. Функції вищого керівництва при опрацюванні моделі стратегічної поведінки підприємства на ринку. Державні програми розвитку окремих галузей економіки.

3. Рекомендована література

Основна

1. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.Л. Азоев. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. – 208 с.
2. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф / Пер. с англ. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
3. Антошкіна Л.І. Стратегічний менеджмент. Курс лекцій : навч. посіб. / Л. І. Антошкіна, В. І. Амелькін. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 288 с.
4. Афанасьєв М.В. Стратегія підприємства: Навч.-метод. посібник / М.В. Афанасьєв, Г.О. Селезньова / Харківський національний економічний ун-т. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2007. – 272 с.
5. Березін О.В. Стратегія підприємства: навчальний посібник / О.В. Березін, М.Г. Безпарточний. – К.: Ліра-К, 2010. – 224 с.
6. Виханский О.С. Стратегическое управление. / О.С. Виханский. – М.: Издательство МГУ, 1995. – 483 с.

7. Волков В.В. Стратегічний підприємницький менеджмент / В. В. Волков та ін. – К. : 2006. – 39 с.
8. Галушка З.І. Стратегічний менеджмент : навч.-метод. посіб.: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / З.І. Галушка, І.Ф. Комарницький ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : Рута, 2006. – 248 с.
9. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз: Навчальний посібник. / П.Л. Гордієнко. – К.: Алерта, 2006. – 404 с.
10. Іванов Ю.Б. Стратегія підприємства: підручн. для студ. ВНЗ / Ю. Б. Іванов та ін. ; Харківський національний економічний ун-т. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2009. – 560 с.
11. Ігнат'єва І.А. Стратегічний менеджмент: теорія, методологія, практика / І.А. Ігнат'єва ; Київський національний ун-т технологій та дизайну. – К. : Знання України, 2005. – 250 с.
12. Клівець П.Г. Стратегія підприємства: Навч. посіб. / П.Г. Клівець. – К. : Академвидав, 2007. – 320 с.
13. Мартиненко М.М. Стратегічний менеджмент : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. М. Мартиненко, І. А. Ігнат'єва. – К. : Каравела, 2006. – 320 с.
14. Минчинська І.В. Стратегія підприємства : курс лекцій / І.В. Минчинська ; Державна податкова адміністрація України, Національна академія держ. податкової служби України. – Ірпінь : 2006. – 314 с.
15. Міщенко А.П. Стратегічне управління: Навчальний посібник. А.П. Міщенко. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 336 с.
16. Оберемчук В.Ф. Стратегія підприємства : короткий курс лекцій / В.Ф. Оберемчук ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2000. – 127 с.
17. Портер М.Е. Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов / М. Портер / Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 454 с.
18. Савченко В.Д. Стратегія підприємства : навч.посіб. / В.Д. Савченко та ін. ; Харківський національний аграрний ун-т ім. В.В.Докучаєва. – Х., 2004. – 206 с.
19. Сасенко М.Г. Стратегія підприємства: Підручник. / М.Г. Сасенко. – Тернопіль: “Економічна думка”. – 2006. – 390 с.
20. Самойлик Ю.В. Стратегія підприємства: [методичні рекомендації для проведення практичних занять з дисципліни] / О.В. Березін, Ю.В. Самойлик. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 112 с.
21. Самойлик Ю.В. Стратегія підприємства: [методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни та виконання контрольної роботи] / О.В. Березін, Ю.В. Самойлик. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 60 с.
22. Самойлик Ю.В. Стратегія підприємства: [методичні рекомендації щодо виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань] / О.В. Березін, Ю.В. Самойлик. – Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 40 с.
23. Самойлик Ю.В. Стратегія підприємства: [методичні рекомендації для проведення практичних занять з дисципліни] / Ю.В. Самойлик. – Полтава: РВВ ПДАА, 2012. – 317 с.
24. Скібіцький О.М. Стратегічний менеджмент: Навчальний посібник / О.М. Скібіцький. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 312 с.
25. Сладкевич В.П. Стратегічний менеджмент організацій : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Сладкевич ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : Персонал, 2008. – 495 с.
26. Стратегія підприємства : зб. тестових завдань з курсу для студ. спец. “Економіка підприємства” / уклад. О. І. Ковтун ; Укоопспілка, Львівська комерційна академія. – Л. : Видавництво Львівської комерційної академії, 2005. – 132 с.
27. Тищенко О.М. Стратегія підприємства : конспект лекцій / О. М. Тищенко, Т.М. Чечетова-Терашвілі, О.В. Ревенко; Харк. нац. екон. ун-т. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. –

Допоміжна

28. Акмаєв А.І. Удосконалення оцінки конкуренто-спроможності підприємства в умовах глобалізації / А.І. Акмаєв, Н.В. Коваленко // *Культура народів Причорномор'я*. – 2007. – № 99. – С. 7-10.
29. Андрєєва Л.О. Оцінка конкурентоспроможності продукції як одна із підстав процесу розробки стратегічного плану діяльності підприємства / Л.О. Андрєєва // *Культура народів Причорномор'я*. – 2005. – № 59. – С. 6-8.
30. Березін О.В. Продовольчий ринок України. Теоретико-методологічні засади формування і розвитку: монографія / О.В. Березін / Полтавський ун-т споживчої кооперації України. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 184с.
31. Гнатушенко В.В. Конкурентный маркетинг на предприятии / В.В. Гнатушенко. – Донецкий национальный ун-т. – Донецк : ООО “Юго-Восток”, 2006. – 266 с.
32. Греджева Т.В. Економічне обґрунтування стратегії розвитку підприємств малого бізнесу Запорізької області / Т.В. Греджева // *Економіка АПК*. – 2009. – № 5. – С. 53-60.
33. Дмитренко О.М. Роль стратегічного планування в діяльності сільськогосподарських підприємств / О.М. Дмитренко // *Економіка АПК*. – 2009. – № 1. – С. 43-50.
34. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Теоретичні аспекти: Монографія / О.І. Драган – К. : ДАКККиМ, 2006 – 144 с.
35. Економічна енциклопедія / Бібліотека Воеводина [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/str/E-400.html>.
36. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: С.В. Мочерний та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000 – 864 с.
37. Закон України “Про Антимонопольний комітет” від 26.11.1993 р. № 3659-ХІІ з останніми змінами від 24.04.2007 р. № 985-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article%3fart_id=52898.
38. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про безпечність та якість харчових продуктів” від 17.12.2009. № 1778-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nau.kiev.ua/index.php?page=hotline&file=310689-17122009-0.txt&code=1778-17>.
39. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про митний тариф України” від 14.01.2009 р. № 2371-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2371-14>.
40. Закон України “Про захист економічної конкуренції” від 1.01.2001 р. № 2210-III з останніми змінами від 16.04.2009 р. № 1276-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article%3fart_id=52885.
41. Закон України “Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України” (від 31 жовтня 2008 року № 639) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?
42. Закон України “Про податок на додану вартість” від 3.04.1997 р. № 168/97-ВР з останніми змінами від 24.07.2009 № 617-VI (1617-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=168%2F97-%E2%F0>.
43. Закон України “Про сільськогосподарську кооперацію” від 17.07.1997 р. – № 469/97-ВР з останніми доповненнями від 29.06.2004 № 1929-IV (1929-15) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=469%2F97-%E2%F0>.
44. Закон України “Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР з останніми змінами від 31.05.2007 р. № 1104-V (1104-16). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi->

bin/laws/main.cgi? nreg=771%2F97-%E2%F0.

45. Збарський В.К. Конкурентоспроможність високотоварних сільськогосподарських підприємств: монографія / В.К. Збарський, М.А. Місевич – К., 2009. – 310 с.

46. Кирчата І.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства в глобальному середовищі: монографія / І.М. Кирчата, Г.В. Поясник – Харківський національний автомобільно-дорожній ун-т. – Хпрків : ХНАДУ, 2009. – 160 с.

47. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник / Клименко С.М., Дуброва О.С., Бара-бась Д.О., Омеляненко Т.В., Вакуленко А.В. – К.: КНЕУ, 2006. – 527 с.

48. Комплексна програма підтримки розвитку українського села на період до 2015 року / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>.

49. Крючкова І.В. Структурні чинники розвитку економіки України / І.В. Крючкова. – НАН України; Інститут економічного прогнозування. – К. : Наукова думка, 2004. – 317 с.

50. Макаренко П.М. Аграрний сектор: моделі управління / [П.М. Макаренко, Н.К. Васильєва, Г.В. Довбиш, А.П. Макаренко, Ю.П. Макаренко] за ред. Макаренка П.М. – Суми : Довкілля, 2006. – 438 с.

51. Макаренко П.М. Моделі аграрної економіки / П.М. Макаренко. – К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2005. – 680 с.

52. Макконелл К.Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика / К.Р. Макконелл, С.Л. Брю С.Л./ Пер. с англ. – 2-е изд. – К.: Хагар-Демос, 1993. – 785 с.

53. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми / М.Й. Малік, О.А. Нужна – К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки”, 2007. – 270 с.

54. Мельник Ю.Ф. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві (теорія, методологія, практика): у 2 т. / [Ю.Ф. Мельник, Ю.Я. Лузан, Б.К. Супіханов, С.І. Мельник, О.І. Куць, А.В. Розгон] під ред. П.Т. Саблука. – К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки” УААН, 2008. Т. 1 : Теорія ціноутворення та технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур. – К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки” УААН, 2008 – 698с.

55. Мельник Ю.Ф. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві (теорія, методологія, практика): у 2 т. / [Ю.Ф. Мельник, Ю.Я. Лузан, Б.К. Супіханов, С.І. Мельник, О.І. Куць, А.В. Розгон] під ред. П.Т. Саблука. – К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки” УААН, 2008. Т. 2 : Нормативна собівартість і ціни на сільськогосподарську продукцію. – К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки” УААН, 2008 – 650 с.

56. Портер М.Е. Конкуренция / М.Е. Портер / Пер. с англ. – М.: Вильямс, 2006. – 608 с.

57. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство: монографія / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. – К. : ННУ “Інститут аграрної економіки”, 2008. – 632 с.

58. Самойлик Ю.В. Застосування елементів портфельного аналізу для оцінки конкурентноздатності продукції підприємства / Ю.В. Самойлик / “Економіка наш вибір”. Тези доповідей наукового студентського гуртка кафедри економіки “Сучасна економічна реальність”. – Полтава: РВВ ПДАА, 2006. – С.42-44.

59. Самойлик Ю.В. Комплексна оцінка конкурентоспроможності підприємств м'ясопродуктового підкомплексу в контексті аналізу перспективи вступу України до СОТ / Ю.В. Самойлик // Регіональна бізнес-економіка та управління. – Вінниця, Фінансово-економічний університет, 2006. – № 11. – С. 32-41.

10. Інформаційні ресурси

1. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України:
www.minagro.gov.ua

2. Сайти періодичних видань:

- Міжнародний науково-виробничий журнал “Економіка АПК”:

http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/e_apk/index.html.

- Економіка України: політико-економічний журнал :

http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/EkUk/index.html.

3. Законодавчий сайт: www.rada.gov.ua.